

משך חכמה

פרשת נצבים, פסקא א - ו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תקה טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

ולכן אמר במדרש רבה⁴ בני יעקב שעובדים לאל אחד נאמר בהם נפש, לזאת כיון שהרבים כל ישראל ראשיכם וטפכם וכו' לפני ה' אלקיכם ונכללים כולם במקור המקורים, אם כן הם כל ישראל איש אחד, ולכן אמר וגרד וכו' מחוטב עציך וכו' שהמה הנתינים שנתן משה לחוטבי עצים (יבמות דף עט) בלשון יחיד. ודו"ק.

[ב]

(כט, טו) כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם: (טז) ותראו את שקוציהם ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמיהם:

עומק כונת הלשון "אשר עברתם"

(כט, טו) כי אתם ידעתם וכו' ואת אשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם. הוא על דרך מוסר תוכחה⁵, כי משל לאחד שהלך עם בנו

ומפרש שבאה התורה לרמוז, שכיון שכולכם: ישראל נשים וקטנים קשורים לפני ה' אליכם ודבוקים בו, לכן נחשבים אתם כיחיד, בבחינת "איש ישראל" וחוטב עצים" כו'. ולכן דקדק הכתוב לכתוב איש ישראל ללמד שהם אחד. ולכן כתיב לפני ה' אלוהיכם, שמפני שהם דבוקים בה' הם אחד. ומיושבים כל הדקדוקים.

⁴ ויקרא רבה (ויקרא פרשה ד, ו) וז"ל: "בעשו כתיב ביה שש נפשות וכתיב בו נפשות הרבה דכתיב (בראשית לו) ויקח עשו את נשיו ואת בניו ואת בנותיו ואת כל נפשות ביתו, וביעקב שבעים נפש וכתיב ביה נפש א' דכתי' (שמות א) ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב וגו' אלא עשו שהוא עובד לאלהות הרבה, כתיב ביה נפשות הרבה, אבל יעקב שהוא עובד לאלוה אחד, כתיב בו נפש אחת ויהי כל נפש וגו'.

⁵ בא ליישב: א. מהו כפל הלשון "ואת אשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם", כיון שאמר משה רבינו, שעברנו, מהו שחוזר ואומר אשר עברתם. ב. כיון שרוצה לומר שעברתם ותראו את שקוציהם, מדוע אמר אשר עברנו, הרי משה לא היה בכלל חטא זה חלילה, ולא אנשי עליה. ומבאר, שכונת משה רבינו ע"ה לומר להם, הרי אני עברתי אתם את מקומות הטומאה ולא התבוננתי בהם, אבל אתם התבוננתם בהם ונמשכתם אליהם, לכן עכשיו שאתם נכנסים לארץ ישראל שיש שם שיקוצים, צריכים אתם להזהר משנה זהירות, שהרי ראיתם כבר שאני ואתם עברתם במקומות

[א]

(כט, ט) אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריתכם כל איש ישראל: (י) טפכם נשיכם וגרד אשר בקרב מחניך מחוטב עציך עד שאב מימיך: (יא) לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו אשר ה' אלהיך כרת עמך היום:

עם ישראל שדבוק בה' נחשבים - איש אחד

(כט, ט) ראשיכם שבטיכם. לפי הענין נראה¹ שיש מצוות שרק על הכלל כמו בנין בית המקדש וכדומה, ויש שעל הפרט, לכן אמר שבטיכם המה הכללים וכל איש ישראל הוא הפרט. לפי פרש"י² אמר ראשיכם לשבטיכם, משום שכאן היה השבועה שנשבעו וענין השבועה אמר לראשי המטות, לכן הקדים אותם. ועיין ירושלמי סוף הוריות. ואמר³ אחרי כן וגרד אשר בקרב מחניך מחוטב עציך כו' הכל בלשון יחיד, כי ישראל מקושרים להשם יתברך, והמה כמו קוים אל המרכז, ולכן נחשבים כולם כאחד,

¹ בא ליישב, מהו כפל הדברים שכתוב שבטיכם, שמשמעו כל ישראל, ושוב כתיב כל איש ישראל. ומפרש, שהעביר אותם בשבועה לקיים המצוות שמוטלות על כל כלל ישראל, וכן העביר אותם בשבועה לקיים המצוות שמוטלות על הפרט. לכן מפרט שבטיכם בלשון רבים על המצוות שעל הכלל, ומפרט החשובים שבהם, דהיינו ראשיכם, זקניכם, שטריכם. ושבטיכם היינו כלל ישראל. ואחרי כן מפרט בלשון יחיד "כל איש ישראל", המצוות שמוטלות על היחיד.

² ז"ל רש"י "ראשיכם שבטיכם - ראשיכם לשבטיכם: זקניכם ושטריכם - החשוב חשוב קודם, ואחר כך כל איש ישראל" עכ"ל. רצונו לומר שלפירוש רש"י יתורץ בדרך אחרת, שהוא מפרש סדר הכתובים, שבתחלה לא כולל כולם, אלא החשובים: ראשי השבטים, זקנים, שוטרים. ואחרי כן מפרט כל איש ישראל. ואין כפל דברים. ובדרך אגב מפרש רבינו הטעם שהקדים הראשים לזקנים, אע"פ שזקנים קודמים לראשים, כמבואר בירושלמי בסוף הוריות עיין שם, אלא שכיון שמצוות השבועה מוטלת על ראשי המטות, הקדים אותם לזקנים, שבא כאן להשביעם, ומצוה זו מוטלת על ראשי המטות.

³ בא ליישב א. מדוע בכל הפרשה נקט לשון רבים, וקצת נקט בלשון יחיד "כל איש ישראל" "חוטב כו" שהם לשון יחיד. ב. למה כתיב לפני ה' אלוהיכם. ג. מדוע כתיב איש ישראל, ולא די לכתוב כל ישראל בלבד.

משך חכמה

פרשת נצבים, פסקא א - ו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תקה טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[ג]

(כט, טז) וְתִרְאוּ אֶת שְׂקוּצֵיהֶם וְאֵת גְּלִילֵיהֶם עַץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב
אֲשֶׁר עִמָּהֶם:

ביאור חדש במיילים: כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם

(כט, טז) וְתִרְאוּ אֶת שְׂקוּצֵיהֶם וְכו' עַץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם.
הביאור⁶, דמשנה תורה כשמדבר אל כלל ישראל מדבר בלשון

וראו גם את הכסף וזהב אשר עמהם, היינו עם המצרים והגויים. וקשה, דבשלמא מה שראו שיקוצים וגילולים, יש לחשוש שמחמת ראייה זו יעבדו עבודה זרה בכניסתן לארץ ישראל, כיון שראו והתבוננו בעבודה זרה של הגויים, כפי שביאר רבינו לעיל בד"ה כי אתם, אבל מה שראו עץ ואבן כסף וזהב אצל הגויים, אינו עניין לעבודה זרה כלל וכלל, ומה בכך שראו עץ ואבן כסף וזהב שיבואו מחמת ראייה זו לחטוא בעבודה זרה.

לפיכך מפרש רבינו, ד"אשר עמהם" אין הכונה שראו אצל המצרים והגויים כסף וזהב, אלא ראו כסף וזהב שעם אנשי ישראל, שנטלו מהגויים כסף וזהב, וכסף וזהב שנטלו ישראל מהגויים היה מעבודה זרה של הגויים.

ולפי זה, כך ביאור הכתוב, שמשם רבינו מזהיר, שראיתם את שיקוציהם וגילוליהם של הגויים, ומלבד זאת גם ראיתם את הכסף והזהב שישאר נטלו מהעבודה זרה שלהם, וזה יביא לכם התקרבות לעבודה זרה, לכן יש חשש שכשתכנסו לארץ ישראל תעבדו עבודה זרה.

אלא שלפירוש זה יש להקשות: א. מהו לשון "עמהם", היה למשה לומר כסף וזהב אשר "עמכם", שהרי לבני ישראל הוא אומר, שנטלו כסף וזהב מהעבודה זרה של הגויים. ב. אם נטלו ישראל כסף וזהב מעבודה זרה, היה לכתוב זאת בתורה, ובפרשת בא לא מרומז דבר זה, ורק כתיב (שמות פרק יב, לה-לו) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּכַבְרַת מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמֶּצְרַיִם כֶּסֶף וְכֶלִי זָהָב וּשְׁמֶלֶת: וְהָיָה יְהוָה יִתֵּן חֶן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאַלּוּם וַיַּנְצִילוּם אֶת מִצְרַיִם. ולא כתיב שנטלו כסף וזהב מעבודה זרה.

לפיכך הקדים רבינו ופירש שמבואר במכילתא (פרשה יג) שהפסוק וינצלו את מצרים, הכונה על עבודה זרה של כסף וזהב שנתכה והתבטלתה ונטלו בני ישראל את הכסף וזהב הזה, דהיינו מלבד שנטלו כלי כסף וכלי זהב, נטלו הזהב והכסף של העבודה זרה, ולמדו זאת מלשון ויצלו, [מלשון נצל, כך מבאר הזית רענן במכילתא]. ומביא ראייה לדברי המכילתא מהכתוב (שמות פרק יב, יב) "וּבְכָל אֲלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׂפָטִים אֲנִי ה'", הנה מבואר

בעיר אצל בית הזונות ובנו עמד והסתכל שם ואחרי כן הניח אותם לבדו, אמר לו ראה בני לא תחטא ולא תכשל אצל בית הזונות אשר עברתי, כי אביו לא עבר שם רק בשתוף השם, אבל לא עמד שם, כן רמז להם משה לישראל הלא אתם עברתם אצל הגויים בעלי השיקוף, כי נכשלו בשטים ונלכדו ברשתם ויזבחו לעצביהם ויצמדו לבעל פעור, מה שלא יתכן ליחס זה אצל משה זה ובני העליה, רק העברה בשיתוף השם.

הטומאה ואתם קלקלתם ולא אני, ואתם מועדים להכשל. משל למה הדבר דומה, לאב ובנו שעברו במקום זנות, שהאב לא רצה להכשל ולכן לא הסתכל שם, אבל הבן עמד והסתכל עליהם, ולאחר מכן נשאר שם. אמר לו אביו אתה מועד להכשל, שהרי אני עברתי בעברה בעלמה, ולא הסתכלתי בהם, ואתה עמדת והסתכלת, לפיכך אתה מועד להכשל, לכן עכשיו שאתה נשאר שם, אתה עלול מאוד להכשל מאחר שנעמדת להסתכל עליהם.

והטעם שלא כתב רבינו המשל כמו הנמשל, לאב ובן שהבן נכשל ממש ולא רק ראה הזונות בלבד, והרי בני ישראל נכשלו ממש בהם. כיון שרבינו בא לפרש לשון הכתוב, והנה משה רבינו לא אמר שנכשלו, אלא אמר שכולנו עברנו בין הגויים, אבל אתם עברתם העברה אחרת לגמרי, כי אני עברתי ולא נעמדתי לראות הטומאה, אבל אתם עברתם ותראו את שיקוציהם, לכן יש חשש שכשתכנסו לארץ ישראל תחטאו, שאף על פי שאני גם עברתי עמכם, אין זו אותה העברה רק בלשון משותף, אבל באמת אני עברתי ולא התבוננתי לראות, אבל אתם עברתם והתבוננתם לראות הטומאה. לכן הביא רבינו המשל על הבן שעמד לראות ולא חטא, כלשון משה רבינו ע"ה. והטעם שמשם לא אמר להם שנכשלו ממש, כי לא כולם נכשלו, ואלו שנכשלו מתו, אבל השאר נעמדו לראות, ואליהם התכוון משה לומר אתם נעמדם לראות הטומאה.

ובזה מיושב היטב הדקדוקים הנראים לעיל, דבכונה גדולה דקדק משה רבינו וכפל הדברים, להזהירם ולומר להם, כולנו עברנו בין הגויים, אבל אני ובני העליה רק עברנו ולא התבוננו במעשיהם הרעים, אבל אתם שעברתם בדרך אחרת מעמנו, ותראו את שיקוציהם כו' התבוננם במעשיהם, כי נמשכתם אליהם, לכם יש מאוד להזהר שאתם נכנסים לארץ ישראל שלא תטמאו במעשיהם.

⁶ תוכן דבריו, דפשוטות לשון הכתוב הוא, שישאר ראו את שיקוציהם כו',

משך חכמה

פרשת נצבים, פסקא א - ו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תקה טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

פֶּן יֵשׁ בְּכֶם שֶׁרֵשׁ פְּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה: וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים
הַזֹּאת וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבּוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהִי לִי כִּי בְּשִׁרְרוֹת לְבִי אֶלְדָּ
לְמַעַן סְפוֹת הַרְוָה אֶת הַצְּמָאָה: לֹא יֵאבְדָה ה' סִלְחָ לּוֹ כִּי אֲזַי יַעֲשֶׂן
אִף ה' וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא וְרִבְצָה בּוֹ כָּל הָאֱלֹהִים הַפְּתוּבָה בְּסִפְרֵ
הַזֶּה וּמָחָה ה' אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:

בדרך דרש: פן יש בכם, מי שיאמר, ש"שלום", כלומר שלמות, יזכה רק כאשר יגרה
היצר בעצמו, וילך בשרירות לבו, ולמרות זאת יכניע היצר, "למען ספוט הרוה את
הצמאה" שאז יקבל הרבה שכר אפילו על דברים שנפשו של אדם קצה בהם. לא יאבה
ה' סלוח לו כו', שאין זה דרך ה', אלא להתרחק מגירוי היצר. והולך בדרך זו מיד
הולך לעבוד עבודה זרה.

(יז יח) פן יש בכם שרש וכו' והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי
כי בשרירות לבי אלך למען ספוט הרוה את הצמאה. יתכן⁸ על דרך
דרוש, כי הספרי⁹ (עקב, פיסקא מג) דורש וסרתם מן הדרך, ללכת

אוסף על תאותי ואגרה יצרי בהם, הלא הוא הכל, איפוא, חדא, ואטול שכר
כולם", ועל זה אומר הכתוב, שאפילו אם יעשה כן, לא יאבה ה' סלוח לו,
כי אז יעשן אפו, כי אין זו דרך ה' אלא להתרחק מגירוי היצר ולעשות סייג
ושמירה על שמירה.

אלא שיש להקשות על פירוש זה, מה שכתוב בפסוק יז פן יש בכם "אֶשֶׁר
לְכַבּוֹ פְּנֵה הַיּוֹם מֵעַם ה' אֲלֵהֵינוּ לְלֶכֶת לְעַבְדָּ אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם", דמה ענין זה
למבואר לעיל. ומפרש המשך חכמה על פי הספרי (דברים עקב פיסקא מג)
וז"ל "דבר אחר ואכלת ושבעת, השמרו לכם, אמר להם הזהרו שמא יטעה
אתכם יצר הרע, ותפרשו מן התורה, שכיון שאדם פורש מן התורה הולך
ומדבק בעבודה זרה, שנאמר (שמות לב ח) סרו מהר מן הדרך אשר צויתים
עשו להם עגל מסכה, ואומר (שמואל א כו יט) אם ה' הסיתך בי ירח מנחה,
ואם בני אדם ארורים הם לפני ה', כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר
לך עבוד אלהים אחרים, וכי תעלה על דעתך שדוד המלך עובד עבודה זרה,
אלא כיון שפוסק מדברי תורה, הולך ומדבק בעבודה זרה". ע"כ. הנה
מבואר שכשסר מדרך ה' שוב הולך לעבוד עבודה זרה, לפיכך הקדים
הכתוב דבר זה לומר, שזה שרוצה להשיג שלמות על ידי גירוי היצר, אין זה
דרך ה', ואם יאמר בלבבו לסור מדרך זו, הוא הולך לעבוד עבודה זרה.

ובדרך הדרש יתישב כל הדקדוקים לעיל, דמילת כי מתפרש כפשוטו,
כאשר, וכן למען ספוט, הוא המשך לדברי האומר שבשרירות ליבו אלך,
אבל אין זה פשוטו של מקרא, דפשוטו הוא במי שרוצה לעזוב באמת דרך
התורה, אבל הוא על דרך דרש בלשון הכתוב.

⁹ המחבר לא ציין מקור לספרי ובאמת לשון הספרי שהביא המשך חכמה
הוא בפרשת ראה (פיסקא נד) וז"ל "וסרתם מן הדרך, מדרך חיים לדרך מות,

נוכח, אבל כשמדבר אל יחידים מדבר בלשון נסתר, ובמכילתא
אמרו וינצלו את מצרים מגיד שכל עבודה זרה של כסף וזהב נתכת
כמו שכתוב ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים, הרי דהכסף
והזהב היו נוטלים בני ישראל מן העבודה זרה, לכן אמר כסף וזהב
אשר עמהם, היינו עם היחידים שנטלו להן אנשי⁷ ישראל.

[ד]

(כט, יז-יט) פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר
לְכַבּוֹ פְּנֵה הַיּוֹם מֵעַם ה' אֲלֵהֵינוּ לְלֶכֶת לְעַבְדָּ אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הַהֵם

שה' עשה שפטים באלוהיהם וקלקל אותם, כדי שבני ישראל יטלו הכסף
והזהב שלהם. והטעם שאמר משה רבינו לשון עמהם ולא עמכם, כי בכל
משנה תורה כשמדבר לכלל, אומר בלשון נוכח, וכשאומר ליחידים אומר
בלשון נסתר, ובזה מבואר היטב כונת רבינו.

⁷ בנדפס: מאנשי. ונראה שהוא טעות סופר. ויש לעיין בכתב יד קדשו.

[ד]⁸

תוכן דבריו, דהנה הא דכתיב "שלום יהיה לי כי בשרירות לבי כו' למען
ספוט הרוה את הצמאה", פירושו שאומר שיעבור על התורה ועל האלה,
ולא חושש ממנה, ואומר לעצמו, שיהיה לו שלום ושלחה אפילו כאשר ילך
בשרירות לבו. והמשך הכתוב למען ספוט כו', אינו מדברי האומר "כי
בשרירות לבי אלך", אלא הם דברי ה' יתברך, שאומר על דברים אלו,
שיוסיף לו פרענות, כפרש"י "למען ספוט הרוה - לפי שאוסף לו פורענות
על מה שעשה עד הנה בשוגג, והייתי מעביר עליהם, וגורם עתה שאצרפם
עם המזיד ואפרע ממנו הכל".

וקשה על פשוטו של מקרא: א. דמילת כי משמע כאשר, ולא אפילו אם אלך
כו'. ב. למען ספוט הרוה, משמע שהוא המשך לדבריו, שאומר כי בשרירות
לבי אלך.

ומפרש המשך חכמה בדרך דרש, דשלום משמעו שלמות, ואומר, שישג
השלמות רק אם ילך בשרירות לבו, אם "יתערב ברחובות ובשווקים, ויתיחד
עם נשים האסורות, וילך בשרירות לבו, ובכל זאת יוסיף אומץ ביראת ה'
האחזה עמוק בלבבו כנחלת בשלהבת, אז יעלה מעלה עד אין מספר".
וממשיך ואומר למען כו', כלומר, בדרך זו שאלך, אני יוסיף עוד שלמות,
גם על דברים שנפשו של אדם קצה בהם, ואין לאדם שכר על הפרישה, "אם

משך חכמה

פרשת נצבים, פסקא א - ו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תקה טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הַפְתוּחָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה:

שבט אינו כלה, לכן מתקיים בו גם "כל" אלות שבספר ויקרא, שכתוב הם לא מאסתיים כו'. אבל היחיד לא יתקיים בו כל אלות של ספר ויקרא, אלא יכלה, ורק כל האלות שבספר הזה, דהיינו דברים, יהיו בו.

(כט, כ) והבדילו ה' לרעה וכו' ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה. כיון¹⁰ אל האמור בבחקתי (ויקרא כו, מד), ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתיים ולא געלתיים לכלותם, דזה רק בשבט, אבל ביחיד יהיה כל האלה הכתובה בספר הזה, זה משנה תורה, וכן אמרו פרק יש נוחלין (בבא בתרא קטו, ב) גמירי דלא כלה שבטא. ולכן לא ימחה שמים, רק שיתקיים כל אלות הברית הכתוב בתורה בכללה, שכתוב הבטחה ואף גם וכו' לא מאסתיים וכו'.

[ו]

(כט, כג-כד) וְאָמְרוּ כָּל הַגּוֹיִם עַל מֶה עָשָׂה ה' כָּכָה לְאַרְצָךְ הַזֹּאת מֶה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה: וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר פָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאֹ אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כיון שיש טענת אונס על קבלת התורה, לא הענישם שנעברו התורה, אלא רק השליכט מארץ ישראל שניתנה על תנאי, לכן מפרט שהברית היה ביציאתם ממצרים, שהיו אנוסים לקבל התורה.

תורה (פרק כח) לא כתוב זאת, והנה חז"ל אמרו בבא בתרא (קטו, ב) דשבט אינו כלה.

וזה כונת הכתוב, דהיחיד שיש בו שרש פורה ראש ולענה כו', יבדילו ה' מכל שבטי ישראל שאינם כלים, ובהם יהיו כל הכתוב באלות של ויקרא, שלא מאסתיים ולא געלתיים [ומיושב שאלה א], אבל היחיד יהיו בו רק כל הקללות שבספר הזה שבמשנה תורה, שלא כתוב בהם "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתיים ולא געלתיים לכלותם", ולא יהיו בו כל האלות שבספר ויקרא - אלא יכלה. ומיושב שאלה ב' ג'. [ויש לדקדק הרי גם בשבט איירי, ככתוב "או שָׁבֵט אֲשֶׁר לָקְבוּ פְּנֵה הַיּוֹם מֵעַם ה'". ונראה בכונתו, דהנה אף על פי שכתוב שבט, כל הפרשה בלשון יחיד נאמרה, לומר, שלא איירי בכל השבט ממש, אלא הרבה מתוך שבט אחד, אבל כל השבט לא כלה]

לעבוד אלהים אחרים, כיון שסרתם מן הדרך, שוב אתם עובדים אלהים אחרים. והנה יש אנשים אשר אומרים מה זה דרך התקרבות לאלקים, האם זה פלא כי יעצום עיניו ויגדור התאווה וירבה בלימוד ויתמיד בתפילה ובתשבחות, ויהיה דבוק על ידי זה לה'. אלא יתערב ברחובות ובשווקים, ויתחזק עם נשים האסורות, וילך בשרירות לבו, ובכל זאת יוסיף אומץ ביראת ה' האחוזה עמוק בלבבו כגחלת בשלהבת, אז יעלה מעלה עד אין מספר. לזה אמר הכתוב פן יש בכם וכו' לאמר שלום יהיה לי [פירוש, אימתי אשיג רום המעלה ותכלית שלמות] כי בשרירות לבי אלך, לחמם התאווה ולהגדיל המדורה, ואז יהיה התועליות למען ספות הרוה את הצמאה, פירוש כמו חזיר וכיוצא בו שנפשו של אדם קצה בהם, ואין לאדם שכר על הפרישה, אם אוסיף על תאותי ואגרה יצרי בהם, הלא הוא הכל, איפוא, חדא, ואטול שכר כולם. לא יאבה ה' סלוח לו, כי אז יעשן אף ה' וכו'.

[ה]

(כט, כ) וְהַבְדִּילוּ ה' לְרַעַה מִכָּל שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֲלוֹת הַבְּרִית

מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים, מיכן אמרו כל המודה בעבודה זרה כופר בכל התורה כולה וכל הכופר בעבודה זרה מודה בכל התורה כולה". ע"כ. אבל יותר נראה שהתכון לספרי שהבאתי לעיל, ולא דקדק בלשון הספרי.

[ה]¹⁰

תוכן דבריו, דקשה א. מה בא הכתוב ללמד שכתב "הבדילו מכל שבטי ישראל" היה לו לומר מכל ישראל, ומדוע כתוב "שבטי" ישראל. ב. מהו הלשון "ככל", מספיק לכתוב כאלות הברית. ג. מהו אריכות הלשון "בספר התורה הזה", והרי מספיק לכתוב "ככל אלות הברית". ומבאר דספר התורה הזה, פירושו משנה תורה, ובא הכתוב לומר שיענש בכל האלות של ספר הזה, דהיינו משנה תורה, ולא בכל מה שכתוב באלות של ספר ויקרא, והכונה בזה, דבאלות של ספר ויקרא כתוב גם הבטחה "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתיים ולא געלתיים לכלותם", אבל בקללות שבמשנה

משך חכמה

פרשת נצבים, פסקא א - ו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תקה טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

המתנה של הארץ. וזה שאמרו, שבעת הוציאו אותם ממצרים כרת עמהם ברית, ויכלו לטעון טענת אונס, לכן בטלה המתנה, לכן שפך אפו וחמתו על הארץ לבד, לא כסדום (פסוק כב) שאבדו עם הארץ. וישליכם אל ארץ אחרת (פסוק כז) שיהיו מתנוודדים וגרים בארץ לא להם כיום הזה שהוציאו ממצרים, ואותם לא השמיד, לכן כשישובו בכל הגויים וכו' (ל, א) כמו שקבלוה בימי אחשוורוש, אז ישוב ויקבץ אותם מכל העמים (ל, ג) כי יהיה בכל לבבך (ל, ב) בלא שום אונס. ודו"ק.

(כג כד) ואמרו על מה עשה ה' ככה וכו' אשר כרת עמם ברית בהוציאו אותם מארץ מצרים וכו'. הפירוש¹¹, דישראל היו אנוסים על הברית, שהיו במצב שהלכו במדבר ומצרים היו רודפים אותם, ואם לא היו מתנהגים על פי נס בעמוד ענן ואש ומן ובאר, הלא לא היה להם תקומה אף יום אחד דרך הטבע, והיו מוכרחים לקבל הברית, כמו שאמרו (שבת פח, א) מודעא רבה לאורייתא. רק שהעיקר כפירוש הרשב"א (שם, בחידושי הרמב"ן), שאם נתן השם יתברך הארץ על מנת שישמרו בריתו, אם כן כשיעברו, בטלה המתנה, שכיון שבטל הברית תו הדרא

הגלם לארץ אחרת.

ובזה מיושב כל הדקדוקים, דלכן פרט את הארץ, כי את הארץ יש להעניש שניתנה על תנאי ולא לאבדם, כי באונס קבלו התורה, ולכן דקדק לפרט שעברו על הברית שכרת עמהם כשיצאו מארץ מצרים, שאז היו אנוסים לקבל הברית, שהיו במדבר ללא מים ואוכל ולולי ההנהגה הניסית לא היו קיימים שעה אחת, לכן יש להם טענת אונס על קבלת התורה והמצוות, ורק מארץ ישראל יש לאבדם. לכן מדקדק הכתוב, שלא האביד אותם כסדום, אלא השליך אותם לארץ אחרת. ולכן בפסוק כז כתוב "כיום הזה", כלומר כמו שהיו כשיצאו ממצרים, ללא ארץ, כך ישראל לאחר שחטאו בלא ארץ. כלומר, זה שהם נודדים בלא ארץ זה לא בגלל שלא שמרו התורה, כי אין להם טענת אונס על הארץ שניתנה בתנאי ואפשר ליטול מהם, וחזרו למצבם ההוא, שגם אז היו ללא ארץ ונודדים בין הגויים.

ובזה מיושב מה שכתוב (ל, א) שישבו בכל הגויים, לומר, שכשישובו בתשובה שלמה בכל הלב אפילו כשיהיו בגויים, ובאותו מצב שהיו ביציאתם ממצרים, אבל ישבו בכל הלב, אז יקבץ אותם לארץ ישראל שמתנתם קיימת, ולא יהיה להם עוד טענת אונס, כמו שבאמת היה בימי אחשוורוש, שאפילו שהיו אנוסים בגזרת המן, אבל חזרו בתשובה שלמה בכל הלב.

¹¹ [1]

תוכן דבריו, דהנה יש לדקדק: א. מדוע מפרט הכתוב מתי היה הברית, ולמאי נפקא מינא, די לכתוב שעברו על ברית ה' אלוקי אבותם. ב. בכל הפרשה, הקללה היא על הארץ בלבד, ולא כתוב שמעניש את ישראל עצמם על עזיבת הברית. שאף על פי שכתוב (כז) "וישליכם אל ארץ אחרת", לא כתוב עונש בהם, רק שנטל מהם את ארץ ישראל, ולכן השליך אותם ממנה. ג. הפסוק משהו ישראל למהפכת סדום ועמורה, ובאמת אינו דומה, דישראל לא מתו אלא הוגלו לארץ אחרת, ולמה לא הושבו גם לזה. ד. מה הכונה בפסוק כז דכתיב "וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה", מה בא הכתוב לדקדק שכתב "כיום הזה". ה. בפרק ל' פסוק א' כתוב "והשבת אל לבבך בכל הגויים אשר הדיחך כו'" צריך ביאור מהו הלשון בכל הגויים, העיקר שישבו בתשובה, ומה הדקדוק שישבו כשיהו בגויים.

ומבאר המשך חכמה על פי הרשב"א, שהקשה, כיון שאמרו בש"ס (שבת פח) שכפה עליהם הר כגיגית והיו אנוסים לקבל התורה, ואמרו מכאן יש טענת מודעה לאורייתא שהיינו אנוסים לקבל, ואין זה קבלה המחייבת, אם כן מדוע נענשו כשעברו על התורה. ומיישב הרשב"א דמודעה הוא על קבלת התורה ועשיית המצוות, שאין להם להעניש על אי קיום התורה, דבאונס קבלוה, אבל מכל מקום ארץ ישראל ניתנה להם בתנאי שישמרו התורה, וכשנתן מתנה לחבירו על תנאי, אין טענת אונס, כי לא נתן המתנה אלא בתנאי זה, לכן כשעברו על התורה לא העניש את גופם ולא אבדם, אבל